

Görev, Yetki ve Sorumluluklar Açısından 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin Uygulamaları

Kenan KAYAN *

Özet

Değişimin bir yaşam biçimine dönüştüğü günümüzde, değişim dinamikleri, bütün kurumsal sistemleri daha demokratik, şeffaf ve etkin olmaya yöneltmektedir. Kamu yönetiminin yeniden tanımlanmasına yol açan bu değişim ve dönüşüm süreci, kamu yönetiminin demokratikleştirilmesi taleplerini de beraberinde getirmiş ve yerel yönetimleri, demokratik yönetim anlayışının temel öğelerinden biri olarak kabul etmiştir. Demokrasinin temel kurumlarından biri olarak görülen yerel yönetimlerin, halka en yakın yönetim birimleri olarak toplumsal talepleri daha iyi karşılayacağı, kamu hizmetlerini daha hızlı ve etkin bir şekilde yerine getireceği ve halkın yönetime katılımını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Son dönemde, özellikle Avrupa Birliği'ne tam üyelik görüşmelerinin yoğunlaştığı bir süreçte, yerel yönetimlerin demokratikleşmesine yönelik ciddi reform çalışmaları gündeme gelmiş ve bu alanda birçok yasal düzenlemeye gidilmiştir. Yerel Yönetimler Reformu kapsamında çıkartılan 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu bu düzenlemelerden biridir. Bu kanun Büyükşehir Belediyelerinin görev, yetki ve sorumluluklarını yeniden tanımlamıştır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi bu kanun çerçevesinde kendi kurumsal yapısını oluşturarak hizmetlerini kanuna uyumlu bir şekilde gerçekleştirmektedir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi yaptığı uygulamalarla diğer belediyeler için örnek model durumundadır. Bu çalışma, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun hayata geçmesiyle beraber, ortaya koyduğu hizmet ve uygulamalar ile bu süreçte yaşadığı deneyimleri akademik camiayla, merkezi yönetimle ve diğer yerel yönetim birimleriyle paylaşma amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Yerel Yönetimler Reformu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

* Kocaeli Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, kenankayan@kocaeli.bel.tr

Changes in Law No 5216 on Metropolitan Municipalities About Duties, Powers and Responsibilities and Kocaeli Metropolitan Municipality's Applications

Abstract

Nowadays, while change is turning out to be a life style, dynamics are forcing all the institutional systems to be more democratic, transparent and effective. This process of change leading to the redefinition of public administration, has brought the demands of democratizing the public administration with itself and accepted the local governments as one of the main elements of the democratic management mentality. It is thought that local authorities which are seen as one of the basic institutions of democracy would response better to social demands as the nearest authority to the local society. It is also thought that such authorities would both carry out public services more quickly and more effectively and make the participation of local society to the local administration easier. Nowadays, negotiations are taking furtherstep for Turkey to become a full member of EU and some serious reform arrangements have been made as well as legal improvements in order to make local authorities democratic. Law No 5216 on Metropolitan Municipalities is one of the arrangements in Local Governments Reform. This law has redefined duties, powers and responsibilities of Metropolitan Municipalities. Kocaeli Metropolitan Municipality has crated its corporate structure within the framework of the this law and carries out municipal services in accordance with it. Kocaeli Metropolitan Municipality is a model for other Metropolitan Municipalities. This study has been prepared to share Kocaeli Metropolitan Municipality's services, applications and experiences that carried out with Law No 5216 on Metropolitan Municipalities that enacted within Local Governments Reform.

Key words: European Union, Local Governments Reform, Law No 5216 on Metropolitan Municipalities, Kocaeli Metropolitan Municipality.

Giriş

Dünya'daki gelişmelere paralel bir şekilde, Türkiye'de de yönetim paradigması değişmektedir. Bu değişim, yeni değerleri ve yönetim modellerini beraberinde getirmiştir. Etkin, verimli, vatandaş odaklı, hesap verebilen, katılımcı, şeffaf ve yerinden yönetim anlayışı, pek çok gelişmiş ülke gibi, Türkiye'de de kamu yönetimi reformları için temel ilke ve değerler olarak ön plana çıkmıştır. Bu ilke ve değerler bir taraftan hizmet kalitesini geliştirerek vatandaş memnuniyetini arttırmayı ve vatandaşların kamu yönetimine daha fazla katılımını sağlamayı amaçlarken, diğer taraftan etkinliği, verimliliği ve vatandaşın artan hizmet beklentilerini en uygun ölçekte karşılayabilecek yeni yönetim modellerini zorunlu hale getirmiştir.

Türkiye'de yönetim sistemi, merkezi ve yerel yönetim olmak üzere iki ana kademedен oluşturulmuştur. Yerel yönetimler, mahalli müşterek nitelikteki kamu hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu anayasal kurumlar olup, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak oluşturulmuştur. Yerel yönetimler tarafından sunulan kamu hizmetleri, doğası gereği, vatandaşların günlük yaşantısını doğrudan etkileyen bir nitelikte olup halkın refahının artırılması, hayatının kolaylaştırılması ve demokratik hayata katılımının sağlanması ile doğrudan ilgilidir.

Yerel yönetimlerde arzu edilen etkin, verimli, hesap verebilen, katılımcı ve şeffaf anlayışa cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan kanunlarla ulaşmak imkansızdır. Günümüzün küreselleşen ve bilgi toplumuna dönüşen dünyasında, bu standartları yakalayabilmek adına yerel yönetimlerde köklü bir değişime gidilmesinin gerekliliği açıktır. Yine tam üyelik hedefi doğrultusunda ilişkilerimizi sürdürdüğümüz Avrupa Birliği'nde yerel yönetimlerin önemi günden güne artmaktadır. AB müktesebatı¹ yerel yönetimler konusunda üye ve aday ülkelere çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı² ile getirilen ilkeler

1 Avrupa Birliği Müktesebatı, temel [Avrupa Birliği](#) anlaşmalarında ve diğer yardımcı hukuk kaynaklarında (tüzük, karar, yönerge vs.) yer alan kural ve kurumlar bütününü ifade etmektedir.

2 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.migm.gov.tr/AvrupaKonseyi/OzerklikSarti.pdf>

den biri olan ve Maastricht Antlaşması'nın³ önemli bir yönünü oluşturan "Subsidiarite" (yerellik) ilkesi yerel yönetimlerde bir dönüşümün gerekliliğini işaret etmektedir. Bu ilke modern yerel yönetimler anlayışının temeli durumundadır. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda "Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır." denilmektedir. Dolayısıyla halka hizmet götürmede birinci derecede yetkili olan yerel yönetimlerin vatandaşa düzgün ve kesintisiz hizmet getirebilmesi için birtakım imkanlarla donatılması gerekmektedir.

Buradan hareketle gerek mevcut sistemin eksikliklerinin giderilmesi, gerekse Avrupa Birliği müktesebatına uyumun gerçekleştirilerek günümüz modern yerel yönetim anlayışının oluşturulması için 59. Hükümet tarafından gerçekleştirilen Yerel Yönetimler Reformu, merkezi idare ile mahalli idareler arasındaki görev ve yetki paylaşımını mahalli idareler lehine yeniden düzenleyerek kamu yönetimi sisteminde ciddi değişiklikler ve yenilikler getirmektedir. Bu yeniden düzenlemeyi uygulamaya geçirebilmek için İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu yasalaşmış olup uygulanmaktadır.

Bu çerçevede büyükşehir belediyesi yönetiminin "hukuki statülerinin düzenlenmesi ve buralardaki hizmetlerin planlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesi" amacıyla 2004 yılında çıkarılan "5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu" büyükşehir belediyelerine yeni görev, yetki ve sorumluluklar yüklemektedir. Bu yasayla uygulamaya geçen "il sınırlarında büyükşehir belediye modeli" için İstanbul ve Kocaeli pilot belediyeler olarak seçilmiştir. Kocaeli gerek sanayisi gerek coğrafi özellikleri ve beşeri sermayesiyle Türkiye'nin en önemli şehirlerinden biridir. Bu önemine istinaden yeni uygulamaya konan bir modelin başarı derecesi kendisinden sonra gelecek olanlara örnek olması bakımından önemlidir.

3 10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'te düzenlenen Zirve'de Topluluk, yeni bir Avrupa Toplulukları Antlaşması yapılmasına karar vermiştir. 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği adını almıştır. AB'ni kuran Maastricht Antlaşması'yla Avrupa Topluluklarına yeni boyutlar kazandırılmış ve AB'nin "üç temel direği" (Ekonomik ve Parasal Birlik, Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği) oluşturularak, yeni bir hukuksal yapı düzenlenmiştir.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi 5216 sayılı Kanun çerçevesinde kendisine verilen görev, yetki ve sorumlulukları halka hizmet olarak sunmak için gayret göstermektedir.

Bu bağlamda çalışmamızda ilk olarak 2004 Yerel Yönetimler Reformu incelenmiştir. Bu bölüm makalemize konu olan 5216 sayılı kanunun hangi kapsamda çıkarıldığını anlamamız açısından faydalı olacaktır. Ardından ikinci bölümde 5216 sayılı kanunun kapsamından ve büyükşehir belediyelerine ne gibi görev, yetki ve sorumluluklar yüklediğinden bahsedilmiştir. Son bölümde ise Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin söz konusu kanuna uyumu ve bu kanun çerçevesinde gerçekleştirdiği uygulamalar anlatılmıştır.

1. Yerel Yönetimler Reformu

Küreselleşme ve bilgi toplumuna geçiş beraberinde teknolojik, ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal alanlarda önemli değişiklikleri ortaya çıkarmıştır. Bu değişiklikler de kamu yönetimi alanında, yeni kamu yönetimi ve yönetişim gibi yeni kavramları gündeme getirmiştir.

Türk yönetim sisteminde uzun yıllar boyunca kamu hizmeti ve faaliyetlerinin birçoğunun merkezi yönetim eliyle yürütülmesi ve tekel niteliğinde olması, 2000'li yıllara gelindiğinde yaşanan bu sorunların ortaya çıkışında ana etken haline gelmiş ve Türkiye'nin öncelikle bir zihinsel dönüşüm yaşamasının zorunluluğu, sosyal ve ekonomik istatistiklerle de ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 2000'li yıllarda gündeme gelen yönetimin yeniden yapılanması çalışmalarında genel anlamda kamu yönetimi sistemi tartışmaya açılmış, sorunun “yönetim” boyutunun yanı sıra bir sistem sorunu olduğu herkesçe kabul edilmiştir.

Mevcut yönetim anlayışının sahip olduğu “merkezi idare ile mahalli idareler arasında uygun olmayan görev dağılımı, yetersiz mali kaynaklar, örgütlenme ve personel sorunları, merkezi idarenin mahalli idareler üzerinde gereksiz vesayet uygulamaları, şeffaflık ve katılım yetersizliği ile merkezi hükümete aşırı bağımlılık” şeklindeki temel sorunlar Avrupa Birliği hedefiyle birleşince kamu yönetimi reformu kaçınılmaz bir hal

almıştır. Ülkemizin Aralık 1999 tarihinde Avrupa Birliği üyeliğine aday olması ile Avrupa Birliği'ne entegrasyonu sağlayacak reformların hızla gerçekleştirilmesi konusu gündeme gelmiş, kamu yönetiminin sorunlarının çözümü bağlamında kamu ekonomisi ve kamu yönetimine ait reformlar ayrı bir önem kazanmıştır. 2000'li yılların başında Türk kamu yönetimini düzenleme çabaları ülkenin sürdürülemez hale gelen iç dinamikleri ve AB'ye üyeliğin yanı sıra, küreselleşme, bölgeselleşme ve yerelleşme dinamiklerinin yanında, kamu yönetimi alanında yeni anlayışlar ve yapılanmalarla karşı karşıya kalmıştır (Özgür ve Kösecik, 2007, s.691).

İşte böylesi bir ortamda 59. Hükümet hazırladığı programda kamu yönetiminin yeniden yapılandırılacağı ve yerel yönetimlerin güçlendirileceğini açıklamıştır. Türkiye'deki yeni kamu yönetimi reformu ile iki yüz yıldır var olan merkeziyetçi idari yapı yarı merkeziyetçi yerinden bir yönetime doğru radikal bir değişime uğramıştır. 2004 yılı içerisinde Büyükşehir Belediye Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu TBMM tarafından kabul edilmiştir. Büyükşehir Belediye Kanunu Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. İl Özel İdaresi Kanunu çeşitli maddelerinin tekrar görüşülmesi için TBMM'ye iade edilmiş, yasa TBMM Genel Kurulu'nda yeniden görüşülmüş ve bazı değişiklikler yapılarak 22 Şubat 2005'te TBMM tarafından kabul edilmiştir. 5302 sayılı söz konusu yasa, Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra 4 Mart 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 5272 sayılı "Belediye Kanunu", Anayasa Mahkemesi tarafından şekil bakımından TBMM İç Tüzük hükümlerine uyulmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. İptal kararının doğuracağı yasal boşluğun doldurulması için yasama organına 6 ay süre tanınmıştır. TBMM, 6 aylık süre dolmadan 3 Temmuz 2005 tarihinde 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nu yeniden görüşmüş ve kabul etmiştir (Kalko, 2010, s. 127-128).

Getirilen düzenlemelerde, merkezle yerel yönetimler birbirlerinin alternatifi olarak görülmemekte, aralarında görev bölüşümü ve dağılımı vurgulanmaktadır. Ortaklık modelinin doğal bir uzantısı ve yerinden yönetimlerin güçlü kurumlar olduğu birçok Avrupa ülkesinde görülen genel yetki ilkesine de yer verilmektedir. Böylece, yerel yönetimler, yasaların başka kurumlara bırakmadığı her türlü yerel hizmet ve görevi yapabileceklerdir.

Bu yönde yapılan düzenlemelerin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile getirilen ilkelere ve Maastricht Antlaşması'nın önemli bir yönünü oluşturan Subsidiarite ilkesiyle uyumlu olduğu ifade edilebilir. Yerellik ilkesi Türkiye gibi geleneksel olarak merkez tarafından yönetilmeye alışmış, birey yerine devleti öne çıkaran bir ülke için, AB'de kullanıldığı biçimiyle, yeni bir kavramdır. AB'nin tutkalı işlevini görme iddiasındaki bu ilke, AB'ye üyelik çabaları ve buna paralel yapılan müktesebatın gerçekleşmesi ve uyumlaştırılması çalışmaları çerçevesinde ülkemizde de dikkatle uygulanmak zorundadır.

Yeniden yapılanma yönünde yapılan mevzuat değişikliklerinin önemli bir yanı da dünyada hızla öne çıkan yeni kamu yönetimi anlayışı ve yönetim dinamikleri ile paralel düzenlemeler getirmesidir. Eksikliklere rağmen yine de süreç içinde, yerel yönetimi yalnızca sınırlı hizmetler üreten bir yapı ve merkezi hükümetin uzantısı olarak gören anlayıştan, yerel demokrasinin ve kentli hakların gerçekleştirilmesinin baş aktörü, özerk, demokratik, katılımcı saydam olması gereken bir kurum nitelenmesine doğru geçilmekte olduğu söylenebilir.

Yerel Yönetimler Reformu ile merkezi yönetimin görev ve yetkileri sınırlanarak merkezi yönetim küçültülürken, yerel yönetimlerin görev ve yetkileri artırılmış ve yerel yönetimler güçlendirilmiştir. Merkezi yönetimin görevleri tek tek sayılarak belirlenmiş, bunların dışında kalan mahalli müşterek nitelikte olan görevler ise yerel yönetimlere bırakılmıştır. Yapılan kanunlarda yeni kamu yönetimi anlayışının etkileri doğrultusunda düzenlemeler yapılmış ve katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, verimli, etkin, kaliteli, adil bir kamu yönetimi sistemi öngörülmüştür.

2. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve Büyükşehir Belediyelerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,⁴ büyükşehir belediyesini, “en az üç ilçe veya ilk kademe

4 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>

belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan, idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır.

Yasanın bazı madde gerekçelerinde Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’na uyuma/paralellığe vurgu yapılmıştır. Bunlar; büyükşehir belediyesi ile ilçe/ilk kademe belediyelerinin görev, yetki ve sorumluluklarının yeniden ayrıntılı biçimde belirlenmesi, büyükşehir belediye teşkilatında birimlerin kurulması, kaldırılması ve birleştirilmesinde İçişleri Bakanlığı’nın onayından vazgeçilerek belediye yasasındaki düzenlemeye paralel biçimde büyükşehir belediye meclisine bırakılması, büyükşehir belediye meclislerinin her ay toplanması ve görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlanmasıdır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7. maddesine göre büyükşehir belediyesi sınırlarındaki yetkiler büyükşehir belediyesi ile büyükşehir ilçe belediyesi arasında dağıtılmıştır. 6360 sayılı Kanunla⁵, tüm büyükşehir belediyelerinin görev alanı il mülki sınırlarına genişletilmiştir.

Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır:

- İlçe belediyelerinin görüşlerini alarak büyükşehir belediyesinin stratejik planını, yıllık hedeflerini, yatırım programlarını ve bunlara uygun olarak bütçesini hazırlamak,

- Çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar planlarını, bu planlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon planlarını ve imar ıslah planlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar planının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe belediyelerinin uygulama imar planlarını ve parselasyon planlarını yapmak veya yaptırmak,

5 6360 sayılı Kanun hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360.pdf>

- Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar planlarını, parselasyon planlarını ve her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nda belediyelere verilen yetkileri kullanmak,

- Büyükşehir belediyesi tarafından yapılan veya işletilen alanlardaki işyerlerine, büyükşehir belediyesinin sorumluluğunda bulunan alanlarda işletilecek yerlere ruhsat vermek ve denetlemek,

- Belediye Kanunu'ndaki; arsa ve konut üretimiyle kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarına ilişkin belediyelere verilen yetkileri kullanmak,

- Büyükşehir ulaşım ana planını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak; ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini planlamak ve koordinasyonu sağlamak; kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergahlarını belirlemek; durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek,

- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını sağlamak, kentsel tasarımlarına uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilan ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,

- Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak,⁶

- Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak;

6 Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS); her türlü coğrafi referanslı bilginin etkin olarak elde edilmesi, depolanması, güncellenmesi, kullanılması, analizi ve görüntülenmesi için bilgisayar donanımı, yazılımı, personel ve yöntemlerin organize olarak bir araya toplanmasını ifade eder. Dünya genelinde GIS (Geographic Information System) olarak adlandırılan bu sistem, gelişmeye dayalı yerel yönetim stratejisinde kentlerin planlanması, planların uygulanması, kentli ve taşınmazların coğrafi olarak izlenmesi gibi alanlarda etkin şekilde kullanılan bir araç haline gelmiş ve kent bazına indirildiğinde Kent Bilgi Sistemi (KBS) çatısı altında yerini almıştır.

gayrisihhi işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemele-ri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim planını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynakta toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,

- Gıda ile ilgili olanlar dahil birinci sınıf gayrisihhi müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek,

- Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiğı alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek,

- Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek,

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteğı sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödöl vermek,

- Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak,

- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu

amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek,

- Büyükşehir içindeki toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek, büyükşehir sınırları içindeki kara ve denizde taksi ve servis araçları dahil toplu taşıma araçlarına ruhsat vermek,

- Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak,

- Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek,

- Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar planında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek,

- İl düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili planlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek,

- Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak,

- Merkezi ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlet-tirmek,

- Büyükşehir içindeki altyapı ve ulaşım hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesini sağlamak.

3. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin 5216 Sayılı Kanun Kapsamında Gerçekleştirdiği Uygulamalar

12 Kasım 2012 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 6 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6360 sayılı Kanun'la 14 yeni büyükşehir belediyesi kurulmuş ve toplam büyükşehir sayısı 30'a çıkarılmıştır. Bu Kanun'la getirilen en önemli değişikliklerden bir tanesi, 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'yla sadece İstanbul ve Kocaeli'nde yürürlüğe konulan belediye sınırlarının il mülki sınırı olarak kabul edilmesi uygulamasının, bu iki şehir dışındaki diğer tüm büyükşehirlerle de yaygınlaştırılmasıdır.

Yapılan bu değişiklik, 30 ildeki büyükşehir belediye sınırları içerisinde yaşayan 56 milyon kişiyi ilgilendirmektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye'de yaşayan her 4 kişiden 3'ünü ilgilendirmektedir (Bingöl vd, 2013, s. 14). Diğer taraftan; bu değişiklik, 2004 yılından beri il sınırında büyükşehir belediye modeli olarak hizmet üreten Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ni yönetim, planlama ve koordinasyon açısından en uygun ölçekte hizmet üreten bir model olarak oldukça önemli bir konuma getirmiştir.

Türkiye'deki Yerel Yönetim Reformu'nun, büyükşehir düzeyindeki ilk adımı, İstanbul'la birlikte Kocaeli'de atılmıştır. 2004 yılında yapılan düzenlemeyle Büyükşehir Belediyesi hizmet sınırları, köyler dahil mücavir alanların tamamına genişletilmektedir. 2004'ten önce Kocaeli'de; sınırları 32 km² olan İzmit Büyükşehir Belediyesi; 37 belde ve 6 ilçe belediyesi şehre hizmet vermeye çalışmaktaydı (Bingöl vd, 2013, s. 45). Türkiye'nin sanayi başkentinde, şehrin tamamını kuşatan bütüncül bir hizmet olmaması ve dağınık belediyeler şehrin en önemli sorunları olarak göze çarpmaktaydı.

Bu nedenle 59. Hükümet; Türkiye'deki Yerel Yönetim Reformu'nu, yerel dağınıklığın taşınamaz hale geldiği İstanbul ve Kocaeli'den başlatma kararı almıştır. Bu süreçte, Kocaeli'yi İstanbul'dan ayıran en temel fark; mevcut İzmit ilçe belediyesinden daha küçük sınırlarda faaliyet gösteren İzmit Büyükşehir Belediyesi'nin ismi dahil bütünüyle tedavülden kaldırılmış olmasıdır. Bu anlamda Kocaeli Büyükşehir Belediyesi yalnızca sınırları genişletilmiş bir belediye değil, aynı zamanda yeni kurulmuş

bir belediyedir. 2004'te çıkarılan 5216 sayılı yasa ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin görev alanı 110 kat büyümüş, 32 km²'den; 3505 km²'ye çıkmıştır. Hizmet verilen kişi sayısı % 800 artarak 202.000'den; 1.635.000 kişiye yükselmiştir (Bingöl vd, 2013, s. 65).

Bu bölümde 5216 Büyükşehir Belediye Kanunu'nun vatandaşa sunulan hizmet çerçevesinde Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne nasıl yansıtıldığını, Büyükşehir'in kendine verilen görev ve yetkileri ne derecede kullanarak vatandaşa karşı olan sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdiğini inceleyeceğiz.

3.1. Kurumsal Kapasitenin Gelişmesi

İlk olarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Büyükşehir Belediye Kanunu'nun kendisine yüklediği görevler kapsamında stratejik planlarını yaparak hedeflerini belirlemektedir. 2009 yılında yapılan 2010-2014 stratejik planı yerini, 2014 seçimlerinden sonra, 2015-2019 stratejik planına bırakmıştır. Bu planlarla kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasının etkin, ekonomik ve verimli bir şekilde sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Stratejik amaçların ve hedeflerin belirlenmesi ve bu amaç ve hedeflere ulaşmak için gereken faaliyet/projelerin belirlenmesi ve kaynak ihtiyacının tespit edilerek performans bütçenin hazırlanması bu sürecin önemli adımlarını oluşturmaktadır.

3.2. İmar, Emlak ve İstimlak Hizmetleri

İmar açısından bakıldığında; 2004 yılından itibaren il sınırında büyükşehir belediyesi modeline geçildikten sonra, Kocaeli'ndeki eski yeni tüm ilçe ve ilk kademe belediyelerinin tamamına ait nazım imar planları üst ölçekli plan çerçevesinde yeniden ele alınmış ve anlamlı bir planlama alanı bütünlüğü içerisinde söz konusu planlar kullanım kararı, ulaşım şeması, yoğunluk değeri gibi hususlarda uyumlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda yapılan planlama çalışmaları 2008 yılında tamamlanmıştır.

Bu çerçevede 2006 yılında gönderilen 423 planın 102'si, 2007 yılında gönderilen 357 planın 125'i, 2008 yılında gönderilen 346 planın 114'ü,

2009 yılında gönderilen 270 planın 81'i, 2010 yılında gönderilen 362 planın 111'i, 2011 yılında gönderilen 384 planın 149'u ve 2012 yılında gönderilen 285 planın 86'sı Kocaeli Büyükşehir Belediye Meclisince değiştirilerek tadilen onaylanmıştır (Bingöl vd, 2013, s. 104).

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçilmesiyle birlikte, üst denetim otoritesinden yoksun ve denetimsiz bir şekilde yürütülen faaliyetler kontrol ve denetim altına alınarak kaçak, ruhsatsız veya ruhsatına aykırı şekilde yapılaşmanın ciddi anlamda önüne geçilmiştir. Kocaeli il sınırlarının tamamının Büyükşehir Belediye sınırı olması sonrası bu sınırlar içerisinde yapılaşmanın genel seyrini takip edebilme ve il sınırları içerisinde yer alan yapıların tamamı ile ilgili bilgileri kayıt altına alma amacıyla Kocaeli Uydu Takip Sistemi (KUTAS) projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje, 2006 yılından itibaren etkin hale getirilmiştir. Periyodik olarak yapılan uydu çekimleri ile yapılaşma sürekli olarak takip altına alınmıştır. Sistemin etkinliği halk nezdinde de caydırıcılığı sağlamış ve kaçak ve/veya ruhsatsız yapılaşma teşebbüslerinde %90'lara varan azalmalar görülmüştür (Yazıcı, 2014, s. 124).

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra oluşturulan kadro ve sahip olunan teknik imkanlar sayesinde yıllarca ihmal edilen sit alanları ve taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili çalışmalar bütünsel koruma ve yaşatma politikası doğrultusunda ele alınmıştır. 2004 yılından itibaren Kocaeli sınırları içerisinde yer alan tüm taşınmaz kültür varlıkları ile sit alanlarına ait envanter hazırlanmış ve bu çalışmalar 2009 yılında tamamlanarak bir kitap halinde tüm paydaşlara dağıtılmıştır.

3.3. Kentsel Koordinasyon ve Bilgi Sistemleri

2004 yılında kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'yla büyükşehir belediyeleri, "coğrafi ve kent bilgi sistemlerini" kurmakla yükümlü hale getirilmiştir. Bu sistemlerin kurulmasıyla vatandaşta daha planlı ve etkin hizmet sunulması ve yerel yöneticilerin karar alma süreçlerinde bu sistemlerin sağladığı bilgileri kullanarak hizmet süreçlerini asgari zamanda ve doğru bir biçimde yönetmesi sağlanmıştır. Bu sistemle, yöneticilere yatırım kararları verme, şehir planlamasına yön verme ve

istihdam alanlarının yerleşkelerini hazırlama gibi hususlarda gerekli veriler sağlanmaktadır. Ayrıca kent bilgi sistemleri sayesinde vatandaşların da kent hakkında bilgi edinme süreleri kısaltılarak yönetimde şeffaflık ve hesap verebilirlik güçlendirilmiştir. Şahsa dayalı bilgi anlayışı terk edilerek bilginin tekelleşmesi ortadan kaldırılmıştır (Yazıcı, 2014, s. 121).

Coğrafi Bilgi Sisteminin tasarımında ihtiyaç duyulan verilerin bir kısmı Büyükşehir Belediyesi bünyesinde mevcutken, geriye kalan kadastral haritalar, tapu kayıtları, altyapı haritaları gibi önemli bir kısım bilgi ve veri ise diğer belediyeler, tapu ve kadastro müdürlükleri, SEDAŞ ve Türk Telekom gibi kurumlardan yapılan protokoller çerçevesinde temin edilmiştir. Sistemin Kocaeli Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki tek merkezden tasarımının yapılması; kontrol, güvenlik ve yönetim açısından kolay ve sürdürülebilir olmasını beraberinde getirmiştir.

3.4. Çevre Hizmetleri

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçilmesiyle birlikte, 2004 ve 2005 yılları arasında Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından ilin bütününe kapsayan atık yönetim çalışmaları yapılmış, mevcut vahşi depolama alanları kapatılmış, bu alanlarla ilgili iyileştirme çalışmaları yapılmış, yeni ve düzenli depolama sahaları oluşturulmuştur.⁷ Bu sahalarda bertarafı yapılan evsel atık miktarı yıllık 200.000 tondan 450.000 tona ulaşarak il genelinde oluşan evsel atıkların tamamının düzenli depolanması sağlanmıştır (Yazıcı, 2014, s. 130). Bu sayede, il genelinde vahşi depolama neticesinde toprakta, yeraltı ve yüzey sularında ve havada oluşan kirlilik ortadan kaldırılmıştır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından ilin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutta hayat damarı olan İzmit Körfezi öncelikle çevre sorunları, bu sorunların nedenleri ve sonuçları ile birlikte ciddi bir analize tabii tutulmuş; yapılması gerekenler öncelik sırasına göre planlı ve programlı bir şekilde tedricen hayata geçirilmiştir. Genelde Kocaeli'nin ve özelde İzmit Körfezi'nin maruz bırakıldığı olumsuz çevre sorunlarından kurta-

7 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi atık ve artıkları arıtma, yakma ve değerlendirme alanındaki faaliyetlerini iştiraki olan İZAYDAŞ vasıtasıyla gerçekleştirmektedir.

rılması için, öncelikle imar planı çalışmaları yapılmıştır. Bununla birlikte mevcut altyapı sorunlarının çözümüne gidilmiştir. İzmit Körfezi kıyısında bulunan atıksu arıtma tesisleri devralınarak düzenli işletilmesi sağlanmış, Körfez'e ulaşan derelerin ıslahı gerçekleştirilmiştir.

Körfez'de kontrol ve denetimi etkin yürütmek amacıyla ilgili bakanlıktan gemi ve deniz araçlarından kaynaklanan kirliliğe ilişkin kontrol denetleme ve idari yaptırım kararı verme yetkisi alınmıştır. Bu yetkiye dayanarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi donanımlı personeliyle karadan, iki adet kontrol teknesiyle denizden ve bir deniz uçağıyla havadan olmak üzere üç koldan yaptığı yoğun kontrol çalışmalarını başarı ile gerçekleştirmeye devam etmektedir. 2007 yılından itibaren özellikle deniz uçağı ile gerçekleştirilen kontrol ve denetim faaliyetleri sonucunda hem gemilerden hem de kıyı tesislerinden kaynaklı kirliliğin önlenmesinde anlamlı ve kayda değer sonuçlar alınmıştır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin kullandığı bu yöntem, denizlere kıyısı bulunan büyükşehir belediyelerine örnek bir uygulama olarak kabul edilmiştir.

3.5. Köy Hizmetleri

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra; Kocaeli Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Köye Hizmet Şube Müdürlüğü oluşturulmuş ve bu birim ile Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve diğer paydaş birimlerle bu alandaki hizmetler il genelinde koordineli bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin yürütülmesinde, yetki sınırları ve görev tanımları saha çalışmaları sürdürülürken belirlenmiş; görevli personelin sayısı ve yeterliliği, uygulanacak projeler, köylerin yapısı ve çiftçilerin ihtiyacına göre faaliyetler geliştirilmiştir.

3.6. Ulaşım ve Toplu Taşıma Hizmetleri

Ulaşım konusunda; 2004 yılından itibaren Kocaeli Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na istinaden ulaşım ve toplu taşıma ile ilgili yönetmelik çalışmalarına derhal başlan-

mıştır. Toplu taşıma haklarından kaynaklı sorunların giderilmesi, esnaf arasında iş barışı ve huzurun sağlanması ve toplu taşımaya yönelik vatandaş memnuniyetinin en üst seviyeye çıkarılması amacıyla bu alanda uzman personelce Toplu Taşıma Araçları Çalışma Yönetmeliği ve ayrıca bütünleşik ve yasal dayanağı bulunan Seyahat Kartları Yönetmeliği çıkarılmıştır. Benzer şekilde, konuyla ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlar ile elektronik ortamda bilgi akışı sağlanmış ve vatandaş odaklı bir sistem kurulmuştur (Yazıcı, 2014, s. 126).

Şehir içi ulaşım ve toplu taşıma sistemlerinin verimli kullanılmasını arttırmak amacıyla başlatılan Kocaeli ulaşım ana planı çalışmaları kapsamında öncelikle yaklaşık 10.000 hanede 28.000 bireyle anket uygulaması yapılmıştır. İki yıl süren plan kapsamında Kocaeli içerisinde bireyler tarafından günlük olarak yapılan bütün yolculuklar modellenmiştir. Mevcut sistem ve nazım imar planı projeksiyon yılı baz alınarak gerçekleştirilen planda toplamda 456 trafik zonu oluşturulmuş ve yaklaşık 10.000 kilometrelik yol ağı, otopark alanları, transfer merkezleri, dolaşım planları, bisiklet yolları gibi ulaşım ile ilgili birçok konu bütüncül olarak ele alınmıştır.

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçilmesinin ardından, ulaşım ana planında Körfez ilçesi ile İzmit ilçesi arasındaki güçlü ilişki analiz ve tespit edilerek, bu iki ilçe arasında Batı'da Körfez'den başlayıp Doğu'da Cengiz Topel Hava Alanı'nda sona eren kitlesel bir toplu taşıma hattı planlanmıştır. Kocaeli'nin şehir içi ve şehirlerarası ulaşım ağında bulunan yollarında kesintisiz ulaşımı sağlamak amacıyla karayolları ve demiryollarının ilgili kurumlarıyla yapılan protokollerle çok sayıda yol, köprü, kavşak ve bitti-çıkıtı projeleri hayata geçirilmiştir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, benzer şekilde; modern, güvenli ve entegre bir ulaşım ağı oluşturmak ve ulaşım standartlarını yükseltmek amacıyla, yol konforunu artıran ulaşım yapı ve yol projeleri ile her ilçeye prestij kazandıran, kent görseline katkı sağlayan cadde ve bulvar düzenlemeleri gerçekleştirmiştir.

Bunların yanında kendi içinde yerel olarak çalışan sinyalizasyon sistemlerinin bir merkezden daha etkin yönetilmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Trafik dikkat ve güvenliğini sağlamak amacıyla, levha ve yol çizgi çalışmalarında geleneksel uygulamalar yerine görünürlüğü yüksek

malzemeli ürünler uygulamaya konulmuştur. İl genelinde büyükşehir belediyesi sorumluluğunda yer alan ana ve bağlantı yolları ile kamu binalarını ilgilendiren yol çizgileri, standart trafik işaret ve bilgi, kaplama üstü, kavşak içi yön bilgi ve ön bilgi levhalarının imalat, montaj, bakım, onarım, yenileme ve demontaj işleri Büyükşehir bünyesinde yapılmaktadır.

İl sınırında büyükşehir belediyesi olunmasıyla birlikte ilçe ve belde belediyeleri tarafından işletilen şehirlerarası otobüs terminalleri, yapılan protokoller çerçevesinde personel, malzeme, yapı ve arsalarıyla birlikte Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Devir işlemleri sonrasında etkin ve sürekli denetim sağlanması amacıyla terminal ihtisas zabıta birimi oluşturulmuştur. Ayrıca kapalı devre güvenlik kamera sistemi kurularak iç ve dış emniyet ve kontrol sağlanmıştır. Tüm terminallerin temizliği özel sektörden hizmet satın alınması suretiyle yaptırılarak daha düşük maliyetle aynı hizmetin etkin ve verimli bir şekilde yapılması sağlanmıştır. Terminallerde etkin denetim ve yönetim becerisi ile bilgi teknolojilerinin kullanılması sonucunda, bütün otobüslerin terminallere giriş-çıkışları sağlanarak kayıt altına alınmış, kayıp ve kaçakların önlenmesi sayesinde bu alanda sağlanan gelirlerde yıllık ortalama %30 artış sağlanmıştır (Bingöl vd, 2013, s. 137).

Kocaeli genelinde tır parkları ve güvenli otoparklar da dahil olmak üzere açık ve kapalı otoparkların ruhsatlandırılması ve denetimleri tek çatı altında toplanmıştır. Bu sayede, özellikle trafik güvenliğini artırma ve imar planını uygulama hususlarında önemli gelişmeler sağlanmıştır.

3.7. İtfaiye ve Afet Yönetimi

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra, ilin coğrafi özellikleri de göz önünde bulundurularak il genelinde koordinasyonun sağlanmasına büyük bir özen gösterilmiştir. Bu çerçevede, 2004 yılından sonraki süreçte, İtfaiye Dairesi Başkanlığı'na bağlı Müdahale Şube Müdürlüğü bünyesinde 12 İtfaiye Grup Amirliği oluşturularak itfai olaylara müdahalede yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Yapıların yangın güvenliği yönünden projelerinin incelenmesi ve yerinde denetimi için de çalışmalar daha etkin bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Kocaeli'nde meydana gele-

bilecek afet olaylarında görev alacak personel ile kullanılacak araç ve malzeme envanterinin organizasyonunu sağlamak üzere, 2005 yılında Kocaeli Afet Koordinasyon Merkezi (KAFKOM) kurulmuştur. Bu birim, muhtemel bir afet olayı durumunda, İtfaiye Daire Başkanlığı hizmet binasında yer alan Brifing Salonu'nda toplanıp gerekli organizasyon çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, İtfaiye Daire Başkanlığı bünyesinde yer alan 123 personelin, arama ve kurtarmaya yönelik gerekli eğitimleri yapılmış ve tamamlanmıştır.

3.8. Su ve Kanalizasyon Hizmetleri

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçilmesiyle birlikte, il genelinde bütün su kaynakları tespit edilerek ihtiyaca cevap verecek şekilde planlama yapılmıştır. SEKA tesislerine ait isale hatları çalışır hale getirilmiştir. Kandıra bölgesi, Körfez ve Derince'nin kuzeyinde kalan köylerin 100 yıllık su ihtiyacını karşılayacak Namazgah Barajı inşaatına başlanmış, Sapanca Gölü'nden ve yerel kaynaklardan temin edilen sularla Kartepe ve Kandıra köylerine su verilmiştir. Yapılan tespitlerle Kocaeli ilinin su ihtiyacına Yuvacık Barajı'nın cevap veremeyeceği anlaşıldığından, Sapanca Gölü'nden Yuvacık Barajı arıtma tesisine 21 kilometrelik isale hattı yapılarak, istenildiği anda 30 milyon m³ suyun Yuvacık Barajı arıtma tesisine terfi edilmesi imkanı sağlanmıştır. Sapanca Gölü'nden Yuvacık Barajı arıtma tesisine yapılan isale hattı ve 6 adet pompanın bulunduğu terfi merkezi, çok kısa bir sürede tamamlanarak faaliyete geçirilmiştir. Bir taraftan mevcut durumla ilgili tespitler yapılırken, diğer taraftan şartname ve projeler hazırlanmış, ihtiyaçlar belirlenmiştir. Belirlenen ihtiyaçlara yönelik olarak yapılan ihaleler ve kurum ekiplerince yapılan çalışmalar sonucu kanalizasyon ve yağmursuyu altyapısı büyük oranda yenilenmiştir (Yazıcı, 2014, s. 130). Kocaeli ilinde yağmursuyu şebekesi ile dere ıslahı yok denecek kadar az iken 292 km yağmursuyu şebekesi yapılmış, 55 km dere ıslah edilmiştir. Bugün itibarıyla işletilen kanalizasyon ve yağmursuyu şebekesinin uzunluğu 5061 km'ye ulaşmıştır.⁸

8 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi su ve kanalizasyon alanındaki faaliyetlerini bağlı kuruluşu olan İSU Genel Müdürlüğü marifetiyle gerçekleştirmektedir.

3.9. Eğitim, Kültür-Sanat ve Spor Hizmetleri

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra, il genelinde eğitim, kültür ve sanat alanında hizmetlerin modern yapılarda verilmesi amacıyla üç veya dört ilçeye hitap edecek şekilde çok amaçlı modern mimariye sahip kültür merkezleri yapılmıştır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ile ilçe belediyeleri tarafından organize edilen seminer, konferans, konser, tiyatro ve sinema gibi etkinliklerin merkezi haline gelen bu yapılar sayesinde, kültür ve sanat faaliyetlerinin tüm Kocaeli geneline yaygınlaştırılması sağlanmıştır.

Bu kapsamda Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin kültür ve sanat alanında hayata geçirdiği önemli etkinliklerden bir tanesi de Kocaeli Kitap Fuarı'dır. Yılda bir defa gerçekleştirilen Kocaeli Kitap Fuarı, Kocaeli'nde düzenlenen en büyük ve kapsamlı kültürel etkinliklerden biri olup, kısa süre içerisinde Türkiye'de söz sahibi fuarlardan biri haline gelmiştir. Her yıl, 350 yayınevinin katıldığı ve 450 kültürel etkinliğin yapıldığı Kitap Fuarı'nı, yaklaşık 300.000 vatandaş ziyaret etmekte ve Türkiye'de faaliyet gösteren çok sayıda yayınevi, yazar ve eserleri ile buluşma imkanına sahip olmaktadır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, halk eğitim merkezleri ile ilçe belediyelerinin verdiği eğitim kurslarına ilave olarak ve çok daha kapsamlı bir şekilde, meslek ve sanat eğitimi kursları düzenlemeye başlamıştır. Bu kurslarda, Kocaeli'ne özgü aktif iş kollarının ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının yetiştirilmesi hedeflenmiştir. "Kocaeli Mesleki Eğitim Kursları" (KOMEK) olarak adlandırılan proje çerçevesinde, Kocaeli'nin 12 ilçesinde, 41 farklı kurs merkezinde, 135 ayrı branşta kurslar düzenlenmiştir.

2004 yılı öncesi belediye faaliyetleri içerisinde yer almayıp büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra hayata geçirilen projelerden bir tanesi de "Bilgi Evleri"dir. İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra, ilk ve ortaokul çağındaki öğrencilere yönelik olarak; internet ve kütüphane hizmetlerinin yanı sıra, Türkçe, matematik, fen bilgisi, İngilizce destek dersleriyle birlikte değerler eğitimi ve kendilerini yetiştirebilecekleri kulüp faaliyetleri imkanlarının sunulduğu Bilgi Evleri kurulmuştur. Kocaeli'nin 12 farklı merkezinde kurulan 12 Bilgi Evinde hali hazırda toplam 23 bin öğrenci hizmet almaktadır.

2004 yılında kabul edilen 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nu ile birlikte, amatör sporlara ciddi anlamda yardım ve destek mümkün olabilmektedir. Bu çerçevede Kocaeli genelinde yaklaşık 400 spor kulübüne spor malzemesi yardımı yapılarak sporun tabanda desteklenmesi ve gelişmesi sağlanmıştır. İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçildikten sonra, Kocaeli Büyükşehir Belediyespor'un 2004 yılında SEKA Kağıtspor Kulübü'nün bünyesine dahil olması sağlanmış ve Kocaeli Büyükşehir Belediye Kağıtspor Kulübü adı altında yeniden yapılanması sağlanmıştır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin amatör spor branşlarına verdiği destek doğrultusunda Kocaeli Büyükşehir Belediye Kağıtspor Kulübü 2004 yılından günümüze; 7 olan branş sayısını 30'a, 30 olan sporcu sayısını ise 6387'e çıkararak, amatör branşlarda Türkiye'nin en büyük spor kulüplerinden biri haline gelmiştir (Yazıcı, 2014, s. 134).

3.10. Sağlık ve Sosyal Hizmetler

Sağlık konusuna baktığımızda; gerek kurumlarla işbirliği yapılarak gerekse halkın talebi doğrultusunda öğrencilere ve halka düzenli sağlık eğitimleri verilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede koruyucu sağlık hizmetlerine büyük bir önem verilmiş, bu doğrultuda yapılan sağlık eğitimleriyle halkın yaşam kalitesini artırmak, sağlıklı yaşam konusunda bilinçlendirmek ve sağlıklı nesillerin yetişmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar il geneline yaygınlaştırılarak özellikle sağlık hizmetlerinin ulaşmadığı kırsal bölgelerde gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan, okullarda öğrenci ve velilere yönelik sigara ve sağlığa zararları konulu eğitim seminerleri her yıl düzenli bir şekilde verilmektedir. Bu çalışmalara paralel olarak gelen talepler doğrultusunda sağlık eğitimleriyle beraber; kan şekeri, kolesterol ve kemik yoğunluğu ölçümü gibi uygulamaları da kapsayan sağlık taramaları yapılmaktadır.

İl sınırında büyükşehir belediye modeline geçilmesiyle birlikte, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ilgili mevzuatın da bir gereği olarak sürdürülebilir yaşam ilkelerini koruma ve çevre sağlığının daha az zarar görmesini sağlayacak şekilde il genelinde ilaçlama faaliyetlerine başlamıştır. İl genelinde planlama ile daha nitelikli personel, araç, gereç ve teçhizatla Kocaeli

Büyükşehir Belediyesi, bir taraftan asıl amaç olan karasinek ve sivrisineklerle mücadeleyi yürütürken, diğer taraftan mücadele yöntemini geliştirerek kullanılan ilaçların insanlar ile diğer canlılar ve çevreyi olumsuz yönde etkilememesine büyük bir özen göstermiştir.

Sosyal hizmet açısından bakıldığında; il sınırında büyükşehir belediyesi modeline geçildikten sonra, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal hizmet anlayışında kapsam, nitelik ve nicelik yönünden çok büyük gelişmeler olmuş, sayısız proje hayata geçirilebilmiştir. Bu dönemde ihtiyaçlar ve halktan gelen talepler doğrultusunda öncelikle bilimsel ve sistematik bir çalışma başlatılmıştır. Sosyal hizmetlerin etkin, verimli ve zamanında ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması için çaba sarf edilmiş, bu alanda uzmanlaşmış nitelikli personel temini sağlanmış, bilgi sistemleri gibi teknolojik gelişmeler sisteme entegre edilmiştir. Bir taraftan bu çalışmalar geliştirilirken diğer taraftan uygulama süreçleri başlatılmıştır. Değişen koşullara uygun yeni ve gelişmiş sosyal yardımlara Kocaeli örneğinde verilecek önemli örneklerden bir tanesi yapılan gıda yardımlarıdır. Sosyal yardımların en temel kalemlerinden bir tanesi olan gıda yardımları, uzun bir süre ihtiyaç sahiplerine kolilenmiş kuru gıda şeklinde yapılmakta idi. Alınan raporlamalar ve yapılan değerlendirmeler neticesinde, hizmet kalitesinin artırılması noktasında bu uygulamada değişime ihtiyaç duyulmuş ve 41 Kart Projesi geliştirilmiştir. Bu uygulamayla ihtiyaç sahibi vatandaşlara, kendilerine en yakın anlaşmalı marketlerden alışveriş imkanı tanınmaktadır.

Sosyal ve ekonomik yoksunluk içindeki ailelerde gebelerin ve bebeklerin yeterince beslenemedikleri, bu durumun hem annenin hem de bebeğin sağlığını ve gelişimini olumsuz yönde etkilediği tespitinden hareketle, bu sorunsalın giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla, 2005 yılından itibaren il genelinde annelere süt desteğinde bulunmaktadır. Bu destek, 2005-2012 yılları arasında doğumdan önce 3 ay doğumdan sonra 3 ay olmak üzere gebe ve annelere ayda 12 litre süt olarak sunulmaktaydı. Gebe anneler daha önce Aile Sağlık Merkezleri'nden aldıkları kuponlar aracılığı ile süt yardımlarını alırken, 2012 yılından itibaren annelere süt desteği 41 Kart Projesi çerçevesinde anlaşmalı marketlerden sağlanmaktadır. Süt

yardımlarının sürekliliği için her ay gebe ve annelerin doktorlarına gitmesinin zorunlu hale getirilmesiyle, il genelinde bebek ve anne izleme oranlarında artış sağlanmıştır. Ayrıca Kocaeli'nde dünyaya gelen 0-1 yaş arası bebeklerin zihinsel, fiziksel ve duygusal gelişimlerine destek vermek ve bebek bakımı ile ilgili önemli bilgileri ailelere aktarmak amacıyla Hoş Geldin Bebek Projesi hayata geçirilmiştir (Bingöl vd, 2013, s. 195).

Sonuç

Yerel yönetimler, demokrasinin yerleşmesinde ve ülkelerin kalkınmasında katkısı yüksek olan kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, bireylerin, insan hak ve hürriyetlerine, toplumsal sorunlara ve sosyal yaşama duyarlı olmasının sağlanmasında ve demokratik toplum düzeninin oluşturulmasında önemli bir rol almaktadırlar. Bu yüzden yerel yönetimlerden beklenen, vatandaş memnuniyetini ve katılımını temel alan bir yönetim anlayışına sahip olmalarıdır.

Küreselleşme sürecinin getirdiği değişim ve dönüşüm süreci ve bu sürecin etkileri reform çalışmalarında önemli rol oynamıştır. Son dönemde, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecindeki görüşmeler ile birlikte, yerel yönetim sistemine ilişkin reform çalışmalarında önemli bir artış söz konusudur. Avrupa Birliği'nin yerel yönetimlere büyük önem vermesi ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve demokratikleştirilmesi için yerellik ilkesini kabul etmesi, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gibi yasal düzenlemeler yapmış olması, Türkiye'de de yerel yönetimlerin çağın gereklerine uygun olarak yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir.

Bazı olumsuzluklara rağmen Türkiye'de yerel yönetimler alanında önemli bir reform yapılmış, bu reformla yerel yönetimler alanında yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Yerel hizmetlerle ilgili kararların alınması, kaynak yaratılması ve bu kaynakların kullanımı konusunda yetkiler yerel yönetimlere azımsanmayacak bir oranda aktarılmış olup idari vesayet yetkisinin de hafifletildiği görülmektedir.

Yerel Yönetimler Reformu kapsamında hazırlanan 5216 Büyükşehir Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyeleri ile ilgili hükümleri düzenle-

miştir. Bu kanunla Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nde "il sınırında büyükşehir belediye modeli" ne geçilerek Kocaeli adeta reformun laboratuvarı olmuştur. Bu kapsamda değerlendirilebilecek en önemli değişiklik, nüfusu 2000'den az olan belde belediyelerinin kapatılması kararıdır. Belde belediyelerinin kapatılması kararı ile personel maaşı ödeyemeyen, iş makinesi alamayan, hizmet üretemeyen bu belediyeler yerine, beldelerin katılımıyla ilçe belediyeleri çok daha güçlü hale getirilmiş, ya da beldeler birleştirilerek güçlü yeni ilçe belediyeleri kurulmuştur.

Bu yeni düzenleme Kocaeli'nin çehresini değiştirmiş, şehrin sadece sanayisiyle değil, çevresi, altyapısı, ulaşımı, turizmi, kültürü, sanatıyla öne çıkmasına imkan vermiş ve Kocaeli'nin yaşam kalitesi yükseltmiştir. Büyükşehir düzenlemesinin yaptığı pozitif etki, hizmet ve yatırım kabiliyet ve kalitesindeki artış, şehrin geleceğini planlama ve programlama imkanlarının beklendiği gibi hayata geçmesi, Türkiye'deki bütün diğer büyükşehirlerde aynı sistemin uygulanması sonucunu doğurmuştur. Buna ek olarak yeni kurulacak Büyükşehirlerin de Kocaeli Büyükşehir Modeli esas alınarak kurulması benimsenmiştir.

Sonuç olarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin Yerel Yönetimler Reformu'ndan olumlu şekilde etkilendiğini söyleyebiliriz. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 5216 sayılı kanunun getirdiği yeniliklere hızlı bir şekilde adapte olarak hedeflerini ve planlarını yapmıştır ve yapmaktadır. Yeni sistemde vatandaş odaklı hizmetler ve çözüm odaklı süreçler geliştirilerek kendinden beklenen sosyal belediyeçilik anlayışının gereklerini yerine getirmek için çalışmaktadır. Her ne kadar hizmetlerin gerçekleştirilmesinde ve vatandaşa götürülmesinde bazı aksaklıklar ve gecikmeler yaşansa da Kocaeli Büyükşehir Belediyesi gerek reforma uyumu gerekse gelecek vizyonu ile yeni büyükşehir olan belediyeler için önemli bir rol model durumundadır.

KAYNAKÇA

- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, (2004).
- 5393 sayılı Belediye Kanunu, (2005).
- 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2012).
- Arslan, C. (2009). *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetimler Reformu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bingöl, Y. Yazıcı E. ve Büyükakın T. (2013). *İl Sınırında Büyükşehir Belediye Modeli Kocaeli Deneyimi*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 38, 1. Baskı, Kocaeli.
- Çetinkaya, Y. Ö. (2012). *Yerel Yönetimler Reformunun Yerel ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Eliçin, Y. (2011). The Europeanization of Turkey: Reform in Local Governments, *International Journal of Economic and Administrative Studies*, Year: 4 Number 7.
- Erkul, H. (2013). *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kalko, Ü. (2010). *Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinin Türkiye’de Yerel Yönetimlere Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, SBE, İstanbul.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2009). *2010-2014 Stratejik Planı*.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2014). *2015-2019 Stratejik Planı*.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2014). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2015). *2014 Yılı Faaliyet Raporu*.
- Koçak, Y. (2013). *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kösecik, M. (2007), “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinin Türkiye’nin Yerel Yönetim Yapısına Etkileri”, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II*, (Ed.: H. Özgür&M. Kösecik), Ankara:Nobel Yayınevi.
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2014). *2013 Yılı Genel Faaliyet Raporu*.
- Memişoğlu, D. (2006). *Yeni Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler Reformu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Ökmen, M. ve Canan, K. (2009). Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türk Kamu Yönetimi, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:16 Sayı:1, s.139-171.
- Özgür, H. ve Kösecik, M. (2005). *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar - I: Reform*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgür, H. ve Kösecik, M. (2007). *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar – II: Uygulama*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şengül, R. (2011). *Yerel Yönetimler*. 2. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2007). *Türkiye'de Siyasi Reform Uyum Paketleri ve Güncel Gelişmeler*, Ankara.
- Toksöz, F. (2009). *Yerel Yönetim Sistemleri*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- Toksöz, F. (2011). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yerel Yönetim*, Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.
- Urhan, V. F. (2010). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması, *Sayıstay Dergisi*, Sayı: 70, 85-102.
- Ülger, İ. K. (2008). *Avrupa Birliği Rehberi*, İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- Yayman, H. (2008). *Türkiye'nin İdari Reform Tarihi*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Yazıcı, E. (2014). *İl Mülki Sınırında Büyükşehir Yönetim Modelinin İşlevselliğinin Analizi: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Yerel Yönetim Reformu'nda Kocaeli pilot bölge*. (2010, 30 Mayıs). Erişim tarihi: 19.07.2014, <http://kocaeli.bel.tr/icerik/yerel-yonetim-reformu%E2%80%99nda-kocaeli-pilot-bolge/36/20063.aspx>
- Zengin, Ozan. (2014, Haziran). *Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi*. Erişim tarihi: 19.07.2014, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-2/4.pdf>